

УДК 657.471:621.774

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ

О. А. Топоркова, к. э. н., Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна, toporkovalena@rambler.ru

В статті розглянуто облікову політику як набір альтернативних облікових рішень, вибір яких наданий економічному суб'єкту чинним законодавством. Подано порядок формування облікової політики у відповідності з технологічною специфікою трубного підприємства. Встановлено, що облікова політика є інформаційним підґрунтям для ухвалення управлінських рішень.

Ключові слова: облікова політика, трубне підприємство, витрати, об'єкт обліку, система управління витратами.

Постановка проблеми. Сучасні суб'єкти господарювання самостійно встановлюють напрями своєї діяльності та обирають форми організації бухгалтерського обліку у відповідності з чинним законодавством. Основною вимогою є закріплення обраних норм у основному внутрішньому розпорядчому документі підприємства – обліковій політиці. Вона має відображати технологічну специфіку підприємства та узгоджуватися з його системою менеджменту на різних рівнях управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність і порядок формування облікової політики та її місце у інформаційно-обліковій системі розглядали у своїх дисертаційних дослідженнях такі вітчизняні науковці, як Бандура З. Л. [1], Барановська Т. В. [2], Житний П. Є. [4].

Барановська Т. М. розглядає облікову політику, як сукупність дій із формування комплексу методичних прийомів, способів і процедур організації та ведення бухгалтерського обліку, який відповідає особливостям діяльності підприємства та інтересам його власників [2, с.9].

Житний П. Є. наголошує, що при розробці облікової політики необхідно керува-

тися не тільки специфічними, властивими бухгалтерському обліку принципами, але і загальними організаційно-управлінськими, які впливають на вибір істотних чинників і характеризують зв'язки внутрішніх господарських процесів із зовнішнім середовищем [4, с. 12].

Спираючись на [3]: облікова політика містить обліковий інструментарій, який охоплює всі способи і процедури обліку, завдяки якому можливе поєднання вимог держави і власних потреб підприємства щодо ведення обліку.

Петрук О. М. та Барановська Т. М. наголошують, що в обліковій політиці повинні знаходити своє відображення тільки ті положення бухгалтерського обліку, які мають різні варіанти застосування. Однозначні вимоги законів, положень, інструкцій, що використовуються в бухгалтерському обліку, не повинні дублюватися в Наказі про облікову політику [5, с. 146].

Таким чином, узагальнюючи погляди сучасних дослідників, можна дійти висновку, що облікова політика, як внутрішній розпорядчий документ підприємства має відповідати специфіці галузі та не суперечити чинному законодавству. Отже, актуальним

залишається питання формування облікової політики для певної галузі відповідно до особливостей технологічного циклу.

Формування мети статті. Метою даної роботи є визначення ролі облікової політики в системі управління витратами, формування її складових для трубного підприємства з урахуванням специфіки галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективність управління витратами забезпечується комплексним підходом, який передбачає управління як на рівні виробництва (управління ресурсами, технологіями, запасами), так і на рівні взаємовідносин з контрагентами (партнерами, постачальниками, споживачами). Отже, ключовими засадами ефективності діяльності трубного підприємства є: задоволення споживачів функціональними властивостями трубної продукції, технологічна специфіка підприємства, оптимальна структура ресурсів, відповідна організаційна структура та система управління підприємством.

Зазвичай виділяють наступні аспекти управління бізнесом: технологія бізнесу в цілому і конкретного виду діяльності зокрема; облікова політика підприємства і нормативи бухгалтерського обліку конкретного виду діяльності; нормативна база конкретного виду бізнесу; визначена система калькулювання [1, с. 64]. Розглянемо детально такі аспекти управління бізнесом, як облікова політика та система калькулювання.

Технологія трубного виробництва суттєво впливає на наступні аспекти функціонування підприємства: організаційно-управлінську структуру підприємства, порядок взаємовідносин з контрагентами, рівні підпорядкованості центрів відповідальності. Вивчення організаційної структури підприємства дозволяє виділити необхідні структурні потоки управління витратами, їх адресність; особливості калькулювання собівартості, структуру та динаміку витрат діяльності. Система калькулювання її методи та способи, безпосередньо впливають на організацію обліку витрат трубного підприємства, а, отже, на формування і обробку облікової інформації. Аналіз структури та динаміки витрат підприємства дає можливість виділити в структурі витрат статті та елементи витрат, які мають найбільш пи-

тому вагу в собівартості, отже, інформація за цими статтями повинна буди максимально точною та достовірною. Це пов'язано з тим, що саме такі витрати, як правило, містять в собі недостовірну інформацію і є зонами «інформаційного ризику» під час ухвалення управлінських рішень.

Облік витрат та калькулювання собівартості продукції незалежно від методів мають забезпечувати достовірне вимірювання обсягів виготовленої продукції, величини витрат на виробництво та реалізацію, розміру незавершеного виробництва та витрат на нього, суми витрат на брак продукції та інших величин. Єдиний обліковий процес утворюється з двох взаємопов'язаних етапів. На одному визначаються виробничі витрати щодо певної сукупності носіїв витрат, на іншому розраховується собівартість. Встановлення витрат за окремими виробами є необхідною умовою калькулювання собівартості. На практиці калькулювання собівартості продукції являє собою науково обґрунтовану систему розрахунків, за допомогою яких визначається собівартість одиниці відповідного виду продукції. Показники собівартості одиниці продукції широко використовуються у різноманітних економічних розрахунках. Так, за їх допомогою визначається ефективність певного технологічного процесу, здійснюється оцінка виконання планових завдань щодо собівартості як по підприємству в цілому, так і за окремими виробничими підрозділами, забезпечується управління виробництвом, виконуються розрахунки економічної ефективності організаційно-технічних заходів.

Вибір об'єктів калькулювання є вельми важливим моментом в процесі розрахунку собівартості. У різних цехах підприємств металургійної галузі вибір такого об'єкта визначається технологічними й організаційними особливостями виробництва продукції. Найбільш поширеними об'єктами калькулювання в цехах таких підприємств є замовлення, напівфабрикат, виріб, група однорідних виробів. Як калькуляційна одиниця виступають натуральні вимірники (тонна), приведені одиниці (умовна тонна продукції).

Методи розрахунку собівартості продукції, що застосовуються на металургійних

підприємствах, залежать від типу виробництва і технологічних особливостей виготовлення продукції. Проте у всіх випадках основна мета калькулювання собівартості полягає в тому, щоб отримати достовірні дані про витрати на одиницю продукції, а також обґрунтовані підсумкові показники собівартості виробів. Ця мета досягається, перш за все, шляхом правильного складання калькуляцій нормативної собівартості, які виступають основною розрахунковою базою калькуляції фактичної собівартості, а також для своєчасного і повного виявлення відхилень від норм і змін норм.

У трубоволочильних цехах (ТВЦ) і цехах холодного прокату труб (ХПТ), що включають велику кількість станів, складається загальна калькуляція по групі станів або всьому цеху. Калькуляція собівартості прокату складається зазвичай на один переділ, включаючи нагрів, прокат, обробку, випробування. Продукція прокатного виробництва калькулюється у фізичних тоннах, а також в тих одиницях продукції, на які встановлені оптові ціни (1 т теоретичної маси, 1 м, 1 шт.). Для потреб планування застосовується рівність фізичної і теоретичної мас.

Вартість незавершеного виробництва на кінець звітної (планованої) періоду визначається за методом середньозваженої вартості. Кількість незавершеного виробництва визначається за підсумками інвентаризації.

Собівартість придатних труб встановлюється:

- складанням вартості незавершеного виробництва на початок звітної періоду з витратами заданої сировини або напівфабрикатів;
- діленням цієї суми на загальну кількість придатних труб, що визначається підсумовуванням ваги труб, випущених з виробництва, з урахуванням ваги незавершеного виробництва на кінець звітної періоду;
- множенням отриманої собівартості однієї тонни загального випуску на вагу випущених з виробництва придатних труб.

Методика аналізу калькулювання собівартості труб, що застосовується на трубних підприємствах здійснюється зазвичай в два етапи:

– спочатку аналізуються прямі витрати, що відносяться безпосередньо на собівартість конкретних видів труб;

– потім аналізуються непрямі витрати, що плануються і враховуються в цілому по цеху і відносяться на конкретні види труб з урахуванням їх трудомісткості.

На даний момент на трубних підприємствах калькулювання здійснюється в цілому по виробничих цехах, де відображаються суми і повний перелік статей витрат на переділ. Економічний розвиток трубної галузі знаходить своє відображення у значному зростанні виробництва більш економічних видів продукції – труб з легованих та низьколегованих марок сталі, особливо тонкостінних труб та труб з підвищеними вимогами до якості поверхні.

Складність номенклатури металургійної продукції визначає необхідність розрахунку собівартості за видами й марками металу. З розширенням сортаменту металу, з підвищенням частки нових його видів збільшується значення калькулювання собівартості легової, конверторної сталі, електросталі, спеціальних профілів прокату та ін. Особливості чорної металургії, як оброблювальної галузі важкої індустрії, відображаються на структурі собівартості, яка відзначається високою часткою матеріальних затрат, а хімічний характер технології обумовлює порівняно високу частку палива в затратах.

Таким чином, узагальнюючи підходи до визначення об'єкта обліку, вважаємо, що для трубного підприємства доцільним є використання в якості об'єкта певної операції, де акумулюються відповідні виробничі витрати.

Система управління витратами має враховувати вплив як зовнішніх, так і внутрішніх факторів. При цьому під зовнішніми чинниками розуміють, насамперед, нормативно-правове забезпечення облікового процесу та тенденції розвитку трубної галузі з урахуванням основних сил, що впливають на розвиток галузі (загроза появи нових конкурентів, загроза появи товарів-замінників, здатність покупців та постачальників ресурсів диктувати власні умови).

Внутрішні чинники представлені системою управлінського обліку, оскільки саме

управлінський облік забезпечує взаємозв'язок усіх функцій управління підприємством.

Система управлінського обліку тісно пов'язана з обліковою політикою підприємства, яка має безпосередній вплив на оцінку виробничих ресурсів, порядок компенсації витрат на амортизацію, спосіб оцінки вибуття та надходження активів, що в свою чергу безпосередньо впливає на організацію обліку витрат та оцінку незавершеного виробництва.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 року № 996-XIV під обліковою політикою підприємства розуміють сукупність принципів і процедур, що використовуються підприємством для складання і подання фінансової звітності [6].

Варіант облікової політики підприємство обирає самостійно, і залежить він від: знань нормативної бази функціонування підприємства; спеціалізації; особливостей галузевого функціонування підприємства.

За умов загострення конкурентної боротьби виникає необхідність стратегічного управління витратами, основною складовою якого вважається управлінський облік. Якщо раніше управлінський облік був орієнтований на управління виробництвом, то за сучасних умов він перетворюється в стратегічне управління витратами.

Необхідність ведення управлінського обліку пов'язана з тим, що менеджер має не лише оцінити вплив управлінського рішення на фінансовий стан підприємства в цілому та його відповідність стратегії підприємства, але й визначити вплив результатів діяльності окремих одиниць бізнесу (центрів відповідальності, як об'єктів управлінського обліку) на процес реалізації обраної стратегії.

Стратегічне управління витратами – це аналітична система для співвідношення значущої бухгалтерської інформації зі стратегією фірми [8, с. 13–14]. Дані про витрати використовуються для розробки стратегії, що спрямована на створення та реалізацію стійкої конкурентної переваги.

Процес організації обліку на підприємстві доцільно проводити за такими напрямками [5, с. 147]:

– перший – методологічний напрям,

визначає об'єкти та методи обліку, що використовуються для формування необхідної інформації;

– другий – технічний напрям, відображає вибір форм реєстрів аналітичного і синтетичного обліку для внутрішньої звітності із зазначенням напрямків руху інформації у середині підприємства та для зовнішніх користувачів;

– третій – організаційний напрям, передбачає розподіл обов'язків між працівниками в системі обліку на підприємстві.

Отже, сучасний бухгалтерський облік є інформаційною системою, яка обслуговує процес прийняття управлінських рішень. Але на законодавчому рівні інформаційний зв'язок між фінансовим та управлінським обліком не регламентується, а узгодженість між ними обов'язково має бути. Забезпечити її може облікова політика підприємства, яка буде формуватися зусиллями головного бухгалтера та фінансового директора таким чином, аби максимально відповідати реалізації обраної стратегії.

Різноманітність типів технологічних процесів, видів продукції трубних підприємств та об'єктів і методів обліку виробничих витрат зумовлює багатоваріантність облікових рішень. Враховуючи сказане, порядок формування облікової політики трубного підприємства може бути наступним (рис. 1) [7, с. 63].

Зупинимося детальніше на кожному з принципів запропонованої облікової політики.

Трубне виробництво являє собою циклічне повторення ряду технологічних операцій: термічна обробка, нанесення мастила, прокат (деформація металу), хімічна обробка. Для окремих видів труб використовуються операції по обточуванню і розточуванню трубної заготовки. На останній стадії виробництва застосовуються операції з контролю якості, що включають візуальний контроль, ультразвукові та неруйнуючі методи контролю, а також маркування труб.

Конструкція цехів для виробництва труб складається з дільниць, організованих за операційним принципом. У різних дільницях встановлено різне технологічне устаткування: верстати для обточування і розточування трубної заготовки, прокатні стани,

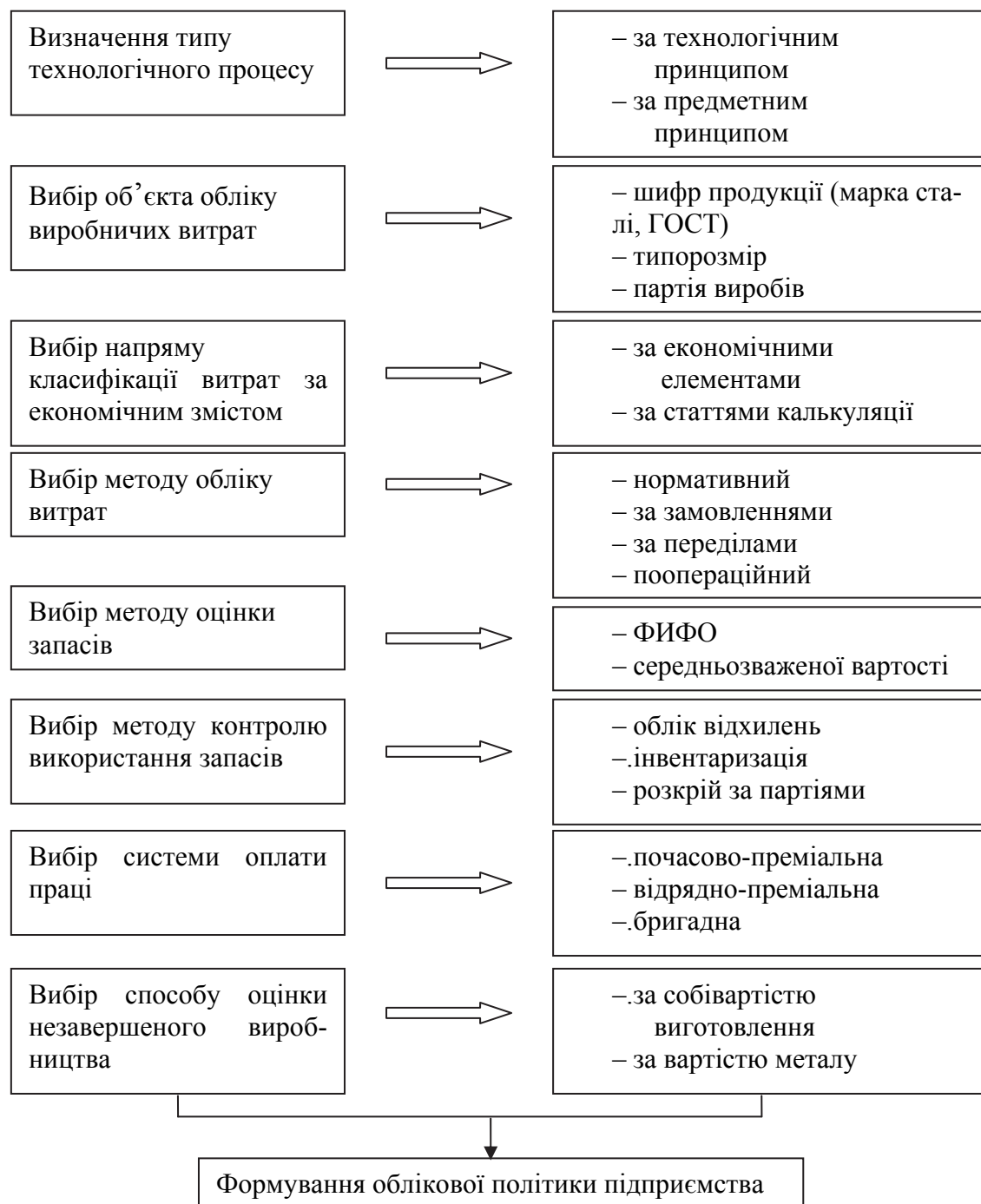

Рис. 1. Формування облікової політики підприємства

правильні стани, шліфувальне устаткування. В окремих дільницях встановлено устаткування для термічної і хімічної обробки. Для переміщення труб по цеху застосовуються передавальне і кранове устаткування. Таким чином, трубне виробництво організоване за технологічним принципом.

Вибір об'єкта обліку виробничих витрат залежить від принципів організації виробничого процесу, характеру виробництва.

Основною характеристикою є паралельність виробництва. Одночасно на різному технологічному устаткуванні проходять обробку різні партії труб. Виділити витрати на кожну партію труб на окремому устаткуванні складно, тому звичайним для виробництва холоднодеформованих труб є вибір в якості об'єкта обліку певного стандарту і марки сталі, що об'єднується в шифр продукції.

Крупні підприємства використовують групування витрат за економічними елементами і за статтями калькуляції. Групування витрат за економічними елементами дозволяє безпосередньо пов'язати план за собівартістю з фінансовим планом, зробити прогноз податку на додану вартість і є базою для розрахунку суми оборотних коштів підприємства, а також є основою для складання бізнес-планів підприємства. Групування витрат за статтями калькуляції розкриває цільове призначення витрат і пов'язує їх з технологічним процесом, дозволяє визначити під впливом яких чинників сформувався даний рівень собівартості і в яких напрямках необхідно вести роботу щодо його зниження.

Основним способом калькулювання собівартості трубної продукції є калькулювання за переділами. Трубні підприємства об'єднують у своєму складі цехи з виробництва гарячепресованих та гарячекатаних труб і цеху з виробництва труб методом холодного прокату і волочіння. Перетворення сировини на готову продукцію відбувається в результаті фізико-хімічних і термічних виробничих процесів, кожний з яких є самостійним переділом. Об'єктом обліку витрат в цьому випадку є переділ або цех, а всередині цеху певні види труб, згрупованих в калькуляційні групи за принципом однорідності трубної заготовки, а також за трудомісткістю їх обробки. Фактична собівартість труб визначається щомісячно шляхом ділення загальної суми витрат на переділ на кількість виготовлених труб.

Нормативний метод обліку і калькулювання собівартості продукції дозволяє здійснювати дієвий контроль за витратами, що стали причиною відхилень в процесі виробництва труб. Джерелом нормативної калькуляції є технологічні карти і інструкції, норми витрат основних і допоміжних матеріалів, поопераційні розрахунки трудових витрат. Нормативні калькуляції є основою розрахунку цін в майбутніх періодах і підставою для оперативного втручання керівництва в процес виробництва продукції. Аналіз відхилень від норм забезпечує можливість застосування оперативних заходів щодо ліквідації причин перевищень.

Для розрахунку собівартості трубної

продукції також використовується метод калькулювання за замовленнями. Об'єктом обліку в даному випадку виступає замовлення.

Однією з характеристик трубного виробництва є безперервність – перерви між суміжними технологічними операціями мінімальні. Тому на підприємстві ведеться постійний облік матеріальних цінностей. Метод середньозваженої собівартості спрощує облік вибуття матеріалів і згладжує цінні коливання під час закупівлі матеріалів у різних постачальників або при коливанні курсу долара, якщо матеріали імпортовані. Особливо це актуально для трубної заготовки. Оцінка матеріальних цінностей за методом собівартості перших за часом надходження ґрунтується на припущенні, що матеріали використовуються в тій послідовності, в якій вони поступали на підприємство. Нержавіючі марки сталі характеризуються високим вмістом нікелю і, відповідно, сильним коливанням ціни залежно від коливання цін на нікель на біржі. Трубне виробництво також характеризується великими залишками запасів. Обсяги трубної заготовки досягають подвійних об'ємів товарної продукції за звітний період. Рідкісні марки сталі, такі як сплави на основі нікелю ХН78Т, ХН45Ю, замовляються і поступають на склад за тривалий період часу до виконання виробничого процесу. Якщо в момент початку виробництва ринкова вартість трубної заготовки суттєво зросла, а на складі знаходиться заготовка, що поступила за нижчою ціною, то собівартість виготовлених труб буде оцінена за низькою вартістю сировини. При недостатньому контролі за ціною і фіксованим рівнем рентабельності підприємство під час продажу такої партії труб не відшкодує витрати на покупку заготовки за існуючою ринковою ціною.

У трубному виробництві застосовуються такі методи контролю:

1) Метод документального визначення відхилення від норм дозволяє наднормативну відпустку матеріалів проводити тільки з дозволу уповноважених працівників.

2) Метод обліку розкритою по партіях матеріалів застосовується на стадії завдання напівфабрикату (передільної труби). Напівфабрикат поступає в розмірному діапазоні

87–89мм в діаметрі і 6–9мм по товщині стінки. Для різних маршрутів прокату один і той же розмір готової труби можна отримати з різною кількістю відходів. Планування кількості проходів і коефіцієнта витяжки дозволяє оптимальним чином задати напівфабрикат у виробництво. Даний метод дозволяє:

- безперервно (на кожній зміні) визначати фактичне витрачання металу і відхилення від норм;
- оптимізувати маршрути прокату;
- включати в собівартість труб конкретні партії металу, тобто розраховувати витратний коефіцієнт металу прямим способом.

3) Інвентарний метод дозволяє щомісячно актуалізувати залишки матеріальних цінностей і приводити їх у відповідність даним бухгалтерського обліку.

На трубних підприємствах для оплати праці виробничих робочих, безпосередньо зайнятих виготовленням труб застосовується відрядна форма оплати праці. Розрахунок проводиться на основі відрядних розцінок, тарифних ставок, норм прокату, відпрацьованого часу, також обов'язково враховується кількість браку. Форма оплати праці за колективними відрядними розцінками застосовується на обробних операціях, де використовується бригадна форма організації праці. Відрядна форма оплати праці застосовується у поєднанні з відрядно-преміальною за перевиконання встановлених завдань, поліпшення якості труб, економію трубної заготовки і матеріалів.

Почасова система оплати праці застосовується для допоміжних робочих, керівників, фахівців і службовців на основі тарифних ставок і відпрацьованого часу.

Технологічна система металургійної галузі включає три ієрархічні рівні: технологічний процес, виробничий підрозділ та підприємство й три рівні спеціалізації: спеціальна технологічна система, призначена для виготовлення одного типорозміру; спеціалізована, призначена для виготовлення групи виробів; універсальна, призначена для виготовлення виробів з різними технологічними ознаками. Отже, знаючи об'єктивні закономірності розвитку технологічної системи металургійної галузі, можна створити відпо-відний механізм керування нею

та ресурсами підприємства.

Для прийняття ефективних управлінських рішень кошторис витрат на металопродукцію має містити склад реальних питомих витрат в основних та допоміжних цехах підприємства. Необхідна систематична оцінка структури та динаміки повного набору ресурсів по всьому металургійному циклу з обов'язковим урахуванням циклічності виробництва.

Безперервний процес виробництва труб припускає наявність незавершеного виробництва (НЗВ) на кожній стадії технологічного процесу, обсяги якого вдвічі перевищують місячний обсяг виробництва. У зв'язку з цим виникає необхідність вибору оптимальної оцінки вартості НЗВ. Оцінка незавершеного виробництва на підприємствах з безперервним технологічним процесом здійснюється за собівартістю сировини і матеріалів. Якщо у звітному періоді не відбувається виробництво труб з рідкісних марок сталі з високою трудомісткістю, матеріаломісткістю і енергоємністю, то при безперервному щомісячному процесі всі витрати на переділ списуються на готову продукцію і її собівартість не зростає. Якщо у звітному періоді в НЗВ залишається більш витратна продукція, то фактично всі витрати на її виробництво будуть списані на готову продукцію в звітному періоді і її собівартість буде завищена. Для усунення цього недоліку на сьогоднішній день на трубному виробництві застосовується коефіцієнт готовності НЗВ. Таким чином, частина витрат на переділ відноситься пропорційно коефіцієнту готовності на НЗВ і оцінюється з урахуванням вартості сировини. Оцінка НЗВ проводиться на основі інвентаризації в кінці кожного звітного періоду.

Висновки. Запропонований порядок формування облікової політики максимально враховує технологічну специфіку трубного виробництва і є інформаційним підґрунтям для побудови цінової політики та процедур бюджетування. Своєчасний, достовірний і повний облік всіх складових виробничої собівартості дозволяє ухвалювати обґрунтовані управлінські рішення, ефективно управляти витратами і забезпечувати економію матеріальних, трудових, енергетичних і фінансових ресурсів підприємства.

За умов трубного виробництва організація обліку витрат та калькулювання собівартості має бути органічно пов'язана з технологією виробництва та особливостями обладнання, специфікою його розміщення та адміністративною підпорядкованістю.

Завдання виробничого обліку – отримати інформацію про хід виробничого процесу в окремій господарській системі за допомогою мікроекономічного аналізу і відобразити її з метою ухвалення точних управлінських рішень. За сучасних умов підприємству необхідна система виробничого обліку зі стратегічною спрямованістю. Перехід від управлінського аналізу витрат до стратегічного управління витратами є основним перспективним завданням підприємства.

Управління витратами на трубному підприємстві розглядається як комплексний процес, що потребує участі й узгодженої взаємодії значної кількості структурних підрозділів і підсистем діяльності підприємства. Відповідно, система управління витратами повинна взаємодіяти з існуючим організаційно-економічним середовищем промислового підприємства, і, у деякій мірі являти собою результат взаємодії об'єктів цього середовища.

Перспективи подальших наукових розробок у даному напрямку можуть бути спрямовані на формування інформаційної моделі управління витратами із використанням спеціалізованих аналітичних систем.

В статье рассмотрена учетная политика как набор альтернативных учетных решений, выбор которых предоставлен экономическому субъекту действующим законодательством. Представлен порядок формирования учетной политики в соответствии с технологической спецификой трубного предприятия. Установлено, что учетная политика является информационной базой для принятия управленческих решений.

Ключевые слова: учетная политика, трубное предприятие, расходы, объект учета, система управления расходами.

The accounting policy is considered as a set of alternative accounting decisions provided to the economic subject by existing legislation. The order of accounting policy formation is presented in accordance with the technological peculiarities of a pipe plant. It is established that the accounting policy makes the information base for management decisions.

Keywords: accounting policy, pipe enterprise, the costs, accounting object, expenditure management system.

Рекомендовано до друку д. е. н., проф. Барашем Ю. С.

Надійшла до редакції 19.09.13 р.

Література

1. Бандура З. Л. Формування інформаційних облікових потоків управління витратами виробництва : дис. ... кандидата екон. наук : 08.06.04 / З. Л. Бандура. – Львів, 2003. – 213 с.
2. Барановська Т. В. Облікова політика підприємств в Україні: теорія і практика: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / Т. В. Барановська – Київ : НАУ, 2005. – 21 с.
3. Дерев'яно С. І. Облікова політика підприємства: суть та значення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: nauka.kushnir.mk.ua?p=51397
4. Житний П. Є. Організаційно-методологічні аспекти облікової політики фінансово-промислових систем: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора екон. наук: спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / П. Є. Житний – Київ, 2009. – 35 с.
5. Петрук О. М. Облікова політика підприємства в системі регулювання бухгалтерським обліком / О. М. Петрук, Т. В. Барановська // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Міжнародний збірник наукових праць. / Серія: Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. Випуск 3. / Відповідальний редактор д.е.н., проф. Ф. Ф. Бутинець. – Житомир : ЖДТУ, 2005. – С. 133–153.
6. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.06.1999 р. № 996- XIV (зі змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 2011, № 45, ст.484.
7. Топоркова О. А. Моделювання системи управління витратами на трубному підприємстві / О. А. Топоркова, Л. М. Савчук: монографія. – Днєпськ : Вид-во Маковецький, 2012. – 187 с.
8. Шанк Джон К. Стратегическое управление затратами / Джон К. Шанк, Виджей Говиндараджан; [пер. с англ.]. – СПб. : ЗАО «Бизнес Микро», 1999. – 288 с.